

ETIČKA PROBLEMATIKA: MORALNI PRISTUP MASTURBACIJI (II)*

Petar Šolić

3. Moralno vrednovanje masturbacije

a. Teolozi i moralisti uvijek su vrednovali masturbaciju kao nemoralnu i grešnu. Klasična moralna teologija navodila je višestruke motive za nemoralnost masturbacije.¹⁶ Njihova bitna podloga je u tome što je masturbacija *protunaranvan* čin koji isključuje prokreaciju, kao prvu i osnovnu svrhu seksualnosti.

Masturbacija se osuđivala zato što se tim činom traži seksualni užitak. Ovaj argumenat nije, međutim, bio uvijek dostatno obrazložen. Užitak je od Boga stvoren i ne može biti u sebi zao i nemoralan, inače bi kao takav trebao biti okvalificiran i u braku, i inače. Teško će se danas moći uvjeriti mladića da griješi samo zato što traži tjelesni užitak, niti se može uvjeriti da je zao svaki užitak povezan sa seksualnošću. Ne smije se dakle osuđivati seksualni užitak kao takav, već treba vidjeti njegov kvalitet, širinu, autentičnost. Argumentacija vrijedi ako osoba traži užitak kao cilj a ne kao sredstvo ljubavi, ako mu se podlaže i ako mu robuje. Svaki užitak je dobar i dopušten, ali samo kao sredstvo da se osoba u normalnom spolnom činu što bolje ostvari i očovječi. U masturbaciji se užitak traži radi užitka, dakle kao cilj a ne kao sredstvo, i osoba mu se podlaže umjesto da užitak učini faktorom osobnog razvoja. Masturbatorski je užitak nedopušten zato što je masturbatorski čin nedozvoljen a ne obratno. Inače u suprotnom bismo upali u jedno dosta pesimističko i negativističko poimanje i gledanje na seksualnost, tjelesnost, život i moral.

Nemoralnost masturbacije se motivirala i frustracijom spolnog sjemena. Ova motivacija je vezana uz vrijeme kada se nije poznao proces ovulacije i oplodnje i mislilo se da je samo muško sjeme dostatno za prokreaciju i stoga se tretiralo kao nešto sveto što se apsolutno nije smjelo frustrirati. Danas znademo, biološki, da ova motivacija ne stoji, budući da do frustracije sjemena dolazi u noćnoj i spontanoj ejakulaciji, u sterilnom braku, u redovitom snošaju jer samo jedan spermij oplodi jajašce, a ostali propadaju. Frustracije sjemena nema kod dječaka prije puberteta, kod starca i kod žena, a ipak se i u tim slučajevima masturbacija tretira kao nemoralna i nedozvoljena. Argumentacija međutim vrijedi ako se tvrdi da u masturbaciji imamo besciljnu upotrebu spolnog sjemena kojemu je cilj prokreacija. Ako je prokreacija neraskidivo

•

* Svršetak studije iz broja 1/1989, str. 75—86.

¹⁶ Usp. A. Plé, nav. dj., str. 23—36; L. Rossi, *La masturbazione come problema...*, nav. dj., str. 107—114; Isti, *Morale sessuale in evoluzione*, Torino, 1967, str. 185—189; Isti, *Masturbazione*, nav. dj., str. 576—577; M. Vidal, *Morale dell'amore e della sessualità*, nav. dj., str. 320—339; N. De Martini, nav. dj., str. 217—221; G. Durand, nav. dj., str. 221—229.

povezana uz genitalnu aktivnost kao njezin cilj, onda frustracija sjemena putem masturbacije ide protiv ovog bitnog usmjerenja i određenja sjemena, što je moralno nedopušteno.

Nerijetko se nemoralnost masturbacije motivirala i time što takva seksualna aktivnost nije usmjerena prokreaciji pa je direktno usmjerena protiv opstanka ljudskog roda. Gospodin je ljudima dao zadatak da se plode i napuče zemlju i na taj način budu njegovi suradnici u neprestanom stvaranju svijeta. Masturbatorska, aktivnost se izričito protivi ovoj Stvoriteljevoj zapovijedi, pa je zato grešna i nedopuštena.

Jedan od motiva za nemoralnost masturbacije bio je i njezina štetnost za fizičko i psihičko zdravlje osobe. U prošlosti je ova argumentacija bila redovita i jedna od najjačih i najuvjerljivijih. Danas je dokazano da samozadovoljavanje, ako nije pretjerano, ne šteti fizičkom zdravlju osobe. Psihički je međutim štetna jer koncentrira spolne energije u egoistički krug, zatvara osobu u nju samu, što onda rađa osjećajem nezadovoljstva, pesimizma, nezrelošću, kompromitira cjelokupni i harmonični razvoj osobe, dapače blokira ga. A to je svakako zlo pa prema tome i nemoralno.

Tradicionalni, osobito kazuistički moral u moralnom procjenjivanju masturbacije previše je naglašavao biološki faktor. Imali smo praktično biološki redukcionizam, seksualnost se svodila na genitalnost. Stoga se na masturbaciju gledalo, ako ne isključivo, onda sigurno previše pod biološkim vidom. Odatle onda i moralno vrednovanje u tome duhu (postizanje užitka, frustracija sjemena, opasnost za opstanak ljudske vrste, štetnost za zdravlje...). Isključivo se gledalo na biološku finalnost čina masturbacije. Zato se ona u kontekstu bludnih grijeha i ubraja među one koji su »contra naturam«.

Za tradicionalni moral masturbacija je poglavito nemoralna i nedopuštena jer je to protuprirodan čin koji se bitno kosi s ciljem seksualnosti, tj. sa prokreacijom. Seksualnost je u službi života i s tim ciljem se može jedino u braku aktivno živjeti. Ona je sredstvo davanja života novom ljudskom biću. Moralni nered masturbacije je u egoističkom traženju seksualne naslade i isključenju prokreacije.

Za klasične autore masturbacija je uvijek moralni nered teške naravi, budući da je to manipuliranje sa seksualnošću koja je bitno i najuže povezana sa najvećim vrijednostima čovjekova života, tj. sa prokreacijom, životom i ljubavlju. Odatle i opće teološko mišljenje klasičnih moralista izraženo u dobro poznatoj tezi: »De sexto non datur parvitas materiae« (u 6. zapovijedi nema male stvari). Gledano ovim kriterijima, svaka samotna spolna aktivnost, pa i ona najmanja, uvijek je objektivno teški nered. Subjektivno gledajući, zbog raznovrsnih faktora, ona to uvijek ne mora biti.

b. Za razliku od klasičnih, većina današnjih moralista vidi bit nemoralnosti masturbacije više u *pomanjkanju ljubavi* u tome činu nego u nemogućnosti prokreacije. Oni kažu da se ne radi toliko o biološkoj finalnosti koja čini masturbaciju nemoralnom i grešnom koliko o odsutnosti partnera koji bi bio voljen. Masturbacija je egocentričan čin

a ne čin ljubavi i darivanja. To je izolacija seksualnih moći u egoističke svrhe. Stoga takav čin ne odgovara nutarnjim zahtjevima ljudske seksualnosti, koja je bitno otvorena prema drugima. Istina, u masturbaciji se negira i princip prokreacije, ali se prije svega radi o osobnoj dimenziji ljubavi koju masturbacija usmrćuje svojim egoističkim gestom. Radi se zapravo o perverziji seksualnog čina koji je po svojoj naravi socijalan. Stoga je, prema mišljenju tih moralista, znak i bit grijeha onoga koji masturbira u njegovoj narcisističkoj, sebičnoj i sterilnoj ljubavi prema samome sebi. U tome duhu L. Rossi piše: »Mi vidimo bit moralnog nereda svjesne masturbacije više u nedostatku ljudske ljubavi nego u nemogućnosti prokreacije... U aktualizaciji seksualnosti potreban je odnos s drugim; ovaj međusobni odnos je bitan u ljudskoj ljubavi i karakteristika je ljudske seksualnosti. Nije samo biološka finalnost koja čini masturbaciju nemoralnom, već nedostatak voljenoga partnera... Pravi razlog nereda masturbacije treba gledati u kršenju onog reda koji hoće u seksualnoj aktivnosti odnos s drugim (različita spola), koji će se moći nazvati odnosom ljubavi. S ovog gledišta masturbacija je individualni čin a ne čin u dvoje, sebičan a ne čin darivanja, ograničen a ne kreativan: ne odgovara vlastitim zahtjevima ljudske seksualnosti koja nas horizontalno otvara drugima... Zatvaranje u samu sebe, egoističko i sterilno, osobe koja masturbira istodobno je i znak i srž njezina grijeha.«¹⁷

Pravi razlog nemoralnosti masturbacije proizlazio bi dakle iz personalističkoga poimanja ljudske seksualnosti. Seksualnost kao intersubjektivna energija, energija ljubavi, darivanja i komunikacije ne može nikako prihvatiti autoerotizam koji sve to negira. Masturbacija ide protiv istine seksualnosti koja je po svojoj naravi darivajuća, povezujuća i dijaloška. »Središte zla ili grijeha stoji u pomanjkanju integracije dijaloga u ljubavi; hoće se reći: to je samotani (solitorius) čin (actus) egoistične prirode (egoisticus), izražen s jednom funkcijom (ugoda, orgazam, polucija), kojoj je inače bitnost da bude dijalog u ljubavi i razmjena dobara ili razmjena vrijednosti, kojoj je bitna funkcija u bipolarnosti (muško i žensko u vrhunskom izražaju njihove zrele ljubavi).«¹⁸

Evandeoski gledano masturbacija se protivi temeljnoj zapovijedi ljubavi; njome se osoba zatvara u sebe a ne otvara drugima. Masturbatorska navika čini da se osoba sve više zatvara zapovijedi i stvarnosti kršćanske ljubavi. Masturbacija također negira sav onaj svetopisamski simbolizam zaruka i međusobne pripadnosti između Boga i čovječanstva, između Krista i Crkve, izražen sakramentnom ženidbe i bračnim spolnim činom. Zbog svoje antidijaloške strukture masturbacija se protivi tom spasenjskom simbolizmu.

Nemoralnost masturbacije je i u tome što takva aktivnost kompromitira harmoničan razvoj osobe u svim njezinim dimenzijama, a poglavito na

¹⁷ L. Rossi, *La masturbazione come problema...*, nav. dj., str. 113—114; Usp. I. Fuček, nav. dj., str. 122—123; K. Hörmann, nav. dj., 1413—1417; N. De Martini, nav. dj., str. 221—232; Š. Šipić, nav. dj., str. 83; M. Vidal, *L'atteggiamento morale*, nav. dj., str. 437—446.

¹⁸ I. Fuček, nav. dj., str. 123—124.

psihoseksualnom planu. Masturbacija kompromitira progresivno sazrijevanje osobnosti što je jedan od temeljnih zahtjeva čovjeka kao seksualnog bića; istovremeno šteti harmonizaciji različitih vrijednosti ili aspekata osobnosti, tj. kompromitira integraciju osobe, temelj međusobne povezanosti i zajedništva sa Bogom. U tom smislu masturbacija je više ili manje štetna i nemoralna, ovisno o intenzitetu i učestalosti čina, o dobi i zrelosti osobe, o dijelu osobe koji je više tim činom zahvaćen (biološki, psihički, duhovni). Stoga masturbaciju ne možemo moralno vrednovati odijeljeno od osobe koja je u pitanju; fenomen treba promatrati i prosuđivati imajući u vidu razne faktore.

c. Klasična moralka temeljila je nemoralnost masturbacije gotovo isključivo na biološko-naravnim, a suvremena temelji poglavito na ljubavno-personalističkim faktorima. Opasnost je da se prenaglašavanjem jedne strane zapostavi ona druga. Stoga je potrebno voditi računa o svim faktorima. U tome smislu onda možemo reći da je masturbacija nemoralna jer se *protivi svrsi ljudske seksualnosti* koja u sebi nosi neraskidivo spojena dva značenja, ljubavno i prokreativno.¹⁹ Ako se previše naglašava prokreativno značenje (klasični moral), lako se upada u opasnost objektivizma; a ako se previše naglašava ljubavno značenje, lako se upada u opasnost subjektivizma. Ako seksualna aktivnost nije prožeta autentičnom ljubavlju i ako nije otvorena novom životu, ona ne zadovoljava i ne ostvaruje svoju svrhu i funkciju. To je upravo slučaj kod masturbacije i zato je ona moralni nered i grijeh.

Dokumenat Kongregacije za nauk vjere o nekim pitanjima seksualne etike *Persona humana* sažima i izvanredno povezuje jednu i drugu tezu s naglaskom na dijaloško-ljubavnom značenju seksualnosti: »Neprijeporno je da je crkveno Učiteljstvo u neprekidnoj predaji, kao i moralni osjećaj vjernika, masturbaciju bez kolebanja smatralo činom koji je teški nutarnji nered. Poglavitni razlog za to, bez obzira na pobude s kojih do masturbacije dolazi, u tome je što se svojevrijedno upotrebljavanje spolne sposobnosti izvan normalnog spolnog općenja bitno kosi s njenom svrhom. Pri tome nema naime spolnog odnosa što ga traži moralni poređak, i po kojemu se ostvaruje, 'u okviru iskrene ljubavi, potpuni smisao uzajamnog darivanja i rađanja' (GS 51). Stoga se samo u okviru toga ispravnog odnosa može svojevrijedno upotrebljavati spolna sposobnost« (PH 9).

Prema tome, glavni razlog zbog kojega je masturbacija po sebi teški moralni nered jest to što je ona u biti suprotna naravnoj usmjerenosti i nutarnjoj zakonitosti ljudske seksualnosti, a to je uzajamno ljubavno darivanje zakonitog muža i žene iz kojega se rađaju nova ljudska bića. To je razlog zašto je Crkva uvijek smatrala samoblud po sebi teškim grijehom.

¹⁹ Usp. L. M. Weber, *Onanismus*, u *Lexikon für Theologie und Kirche*, sv. VII, 1156—1158; M. Huftier, *Péché grave et masturbation*, u *Ami du clergé* 78 (1968) str. 715—750; F. Salvestrini, *La Chiesa e il sesso*, Milano, 1976, str. 75—82; Ph. Delhaye, *Sessualità — prospettive umane e cristiane*, Milano, 1976, str. 118—134; M. Benzo, *Autoerotismo*, u zbornom djelu, *Valori umani e cristiani della sessualità*, Milano, 1976, str. 112—116; A. Günthör, *Chiamata e risposta*, Roma, 1977, sv. III, str. 668—671; Š. Šipić, nav. dj., str. 83; G. Perico, nav. dj., str. 97—101.

Upotreba suksualnosti je isključivo u službi ljubavi i života. Ona je sredstvo zajedništva i usmjerena je prokreaciji. Masturbacija kida ovo usmjerenje ljubavi i života i zatvara osobu u začarani sebični krug individualne naslade bez ideala i vrijednosti. Samo u braku, zajednici prožetoj ljubavlju i otvorenoj novom životu, seksualnost se uredno živi. Masturbacija ide protiv uzajamnog i prokreativnog značenja ljudske seksualnosti.

Ovom temeljnom motivu nemoralnosti masturbacije treba nadodati i neke druge motive: ako je masturbacija postala navikom, blokira i remeti zdrav i normalan razvoj osobe u cjelini; otežava integriranje seksualnosti u cjeloviti život i osobnost; pospješuje egoizam i usmjerenost sebi; remeti i otežava socijalnost osobe; urađa osjećajem manje vrijednosti i grijeha, grižnjom i nemirom, nezadovoljstvom i pesimizmom; čini da osoba teže rješava životne probleme, jer je usmjerena na se i krivo zadovoljstvo, itd.

d. Makar službeno crkveno naučavanje i moralna nauka gledaju u masturbaciji objektivni teški moralni nered, ipak tvrde da uvijek ne mora biti *subjektivno* takav zbog raznih okolnosti i faktora koji umanjuju odgovornost, osobito kod mladih osoba. Teški grijeh će subjektivno biti onda kada osoba, mlada ili odrasla, hoće da slobodno i svjesno masturbira, jer se tada opredjeljuje za krivo značenje i zloupotrebu seksualnosti. Ovakvom gledanju i prosuđivanju fenomena masturbacije sa strane Crkve i teologije u dobroj su mjeri pridonijele spoznaje antropoloških znanosti, osobito psihologije i pedagogije.²⁰

Pri prosuđivanju subjektivne moralne odgovornosti treba voditi računa o mnogim faktorima koji je mogu umanjiti ili povećati. Treba voditi računa o razvojnoj dobi mlade osobe koja nije uvijek kadra gospodariti svojim impulsima. Odgovornost treba više tražiti u uzroku koji je doveo do masturbacije nego u samome činu. U konačnici sud o grešnosti treba prepustiti Bogu, a osobi pomoći da se oslobodi masturbacije. Treba izbjegavati svaki laksizam i psihologizam, ali jednako tako i svaki rigorizam i skrupuloznost. Potrebno je zauzeti ekvilibriran i razborit stav vodeći računa o specifičnosti osobe i samoga slučaja. Naravno da treba voditi računa o stečenoj navici, nezrelosti osobe, uvjetovanostima, temeljnom moralnom opredjeljenju, jačini seksualnog nogona, nesposobnosti kontrole, slabosti volje, itd. Jer, nije moguće vjerovati da su mladići koji masturbiraju (95%) grijешniji nego djevojke (50%), odnosno nego starije osobe.

Isto vrijedi i za one koji su stekli naviku masturbiranja. Treba voditi računa o kompleksnosti problema, o latentnim uzrocima, o očito dobroj volji da se ne masturbira, o muči koju osoba osjeća nakon tih čina, itd. Sve to umanjuje odgovornost na subjektivnome planu.

²⁰ Usp. L. Rossi, *Masturbazione*, nav. dj., str. 577—581; Isti, *La masturbazione come problema...*, nav. dj., str. 114—124; N. De Martini, *Maturità e sesso*, Torino, 1977, str. 183—187; A. Hortelano, nav. dj., str. 137—144; G. Durand, nav. dj., str. 221—229.

Ovo ne znači da su masturbatorski čini u vrijeme mladosti neizbježni, ali su veoma česti. Činjenica je da mladi koji žive u moralno zdravom ambijentu ponekada uopće nemaju iskustvo masturbacije. Ne može se reći da je nagon toliko jak da je nesavladiv, jer bi to vrijedilo i za druga područja gdje je nagon u pitanju. Ali jednako tako treba uvijek imati na pameti da su mladi još uvijek nezreli i nesposobni za ozbiljne odluke na svim razinama, pa tako i na planu seksualnosti.

Treba odbaciti svaki laksizam s obzirom na samozadovoljavanje, tj. tvrdnju da se na seksualnom planu slobodno može činiti što se hoće, ako to ne šteti drugome. Laksizam gleda na masturbaciju kao na čistu osobnu stvar u smislu da pojedinac ima pravo na seksualni užitak onako kako on želi. To je plod hedonističkog i potrošačkog mišljenja koje se uvuklo i na seksualno područje. Seksualnost se tretira kao potrošna roba i tako se strašno degradira. Zato se ni na planu masturbacije ne može dopustiti da zavlada ovakav duh i neopravdana etika situacije, čemu su danas, nažalost, mnogi podložni i skloni.

Premda je masturbacija, dakle, po svojoj naravi teški moralni nered, ipak u pojedinačnom slučaju za onoga koji počinja taj nered ne mora uvijek biti teški grijeh. To izričito naglašava i *Persona humana*: »Suvremena psihologija s obzirom na masturbaciju pruža neke podatke koji mogu korisno poslužiti za pravilno prosuđivanje moralne odgovornosti i za usmjeravanje pastoralnog djelovanja. Uz njenu pomoć uvidamo kako nezrelost u doba sazrijevanja, koja se kadikrat može protegnuti i preko te životne dobi, potom nedostatak psihološke uravnoteženosti kao i stečena navika, mogu utjecati na ponašanje umanjujući slobodu čina tako da se subjektivno uvijek ne radi o teškome grijehu. Ipak, općenito se ne smije pretpostavljati da teške odgovornosti nema, jer to bi značilo poreći da su ljudi sposobni moralno djelovati« (PH 9).

4. Odgojno-pastoralni pristup masturbaciji

a. Kako postupati s onima koji se podaju samozadovoljavanju? Nije lako naći jedinstven i lak način postupanja u tom odgojno-pastoralnom djelovanju; ono nosi sa sobom *određene poteškoće*. Teško je uvjeriti mlade da je masturbacija zlo i grijeh. Mnogi od njih tvrde da tim nikome ne čine zlo, da im je potreban određeni odušak, da je to sasvim normalna pojava i — zašto bi to uopće bio grijeh? Ovim i sličnim tvrdnjama i pitanjima mladi ne opravdavaju svoje čine nego uvijek ne vide njihovu zloću; stoga su sigurno moralno manje odgovorni. Opasnost je da mladi zbog uvjeravanja grešnosti masturbacije upadnu u malodušnost umjesto da im se pomogne da je nadvladaju. Teško je seksualni impuls sublimirati, usmjeriti, a da se istodobno ne koči i ne zaustavlja. Ako će se na tom području išta pozitivno postići, neophodno je postići povjerenje i vedru atmosferu. A to je veoma teško. Nije uvijek lako uočiti uzroke masturbacije; bez čega se ne može odrediti ni način ni sredstva kojima bi se nadvladala ta mana. Konačno, poteškoća je s obzirom na pristupanje k sakramentima ispovijedi i pričesti: hoće li se penitenta uvijek osuditi za težak grijeh? Jesu li njegove ispovjedi puki formalizam kad znaju i on i spovijednik da će opet masturbirati? Mora li prije svake

pričesti na ispovijed ako je masturbirao? Da li je počinio svetogrđe ako se pričestio bez predhodne ispovijedi? Ta i druga pitanja, kao i spomenuta problematika, zaista tvore poteškoće s obzirom na odgojno-pastoralne postupke prema onim osobama koje se podaju masturbaciji.²¹

b. Da bi odgojno-pastoralni rad bio što uspješniji potrebno je uočiti *određene razlike* u fenomenu masturbacije i o njima voditi računa.²² Treba bitno razlikovati sam čin, zatim ponašanje i konačno, karakternu strukturu osobe. Pedagoški će pristup biti različit prema osobi koja ponekad masturbira zbog određenih uvjetovanosti od pristupa prema osobi koja redovito masturbira bez posebnih okolnosti i uvjetovanosti. Sasvim drugačije treba gledati na masturbaciju mladih osoba koje su još u sazrijevanju nego na masturbaciju zrelih i odraslih osoba. Treba vidjeti je li masturbacija nešto što se slučajno dogodilo ili je ona možda nešto bez čega osoba jednostavno ne može. Imajući u vidu ove i slične faktore, odgojitelj će (svećenik) problemu masturbacije adekvatnije pristupiti.

Potrebno je bitno razlikovati povremeni čin masturbacije od navike masturbiranja. Kod mladih, a i inače, povremena masturbacija ne smije previše zabrinjavati, a navika masturbacije je svakako znak egoizma, stavlja u pitanje ljubav, opći ekvilibrij i sazrijevanje osobe, njezinu otvorenost prema Bogu i ljudima; može dovesti do fiksacija, regresija i frustracija.

Treba stajati na načelu da je masturbacija po sebi moralni nered i zlo, ali u konkretnom slučaju na djelu mogu biti okolnosti koje umanjuju subjektivnu krivnju. Zbog toga valja učiniti sve da osobe ne upadnu u to zlo. Kad pak imamo pred sobom konkretnu osobu koja je upala u to zlo, onda treba uočiti sve okolnosti koje umanjuju subjektivnu krivnju. Uočavanje tih olakšavajućih okolnosti mora pridonijeti da se ne dramtizira svaki slučaj. Dramatiziranje bi u dotičnom stvorilo malodušnost, a u stvari treba mu pomoći da se pridigne. Za konkretan postupak neka posluži Kristov primjer kao putokaz. Njegov postupak prema grešnicima, koji nisu bili tvrdokorni, bio je pun jednostavnosti i dobrohotnosti.

c. U pastoralnom radu vrlo je važno *shvatiti i prihvatiti osobu* koja je žrtva masturbacije.²³ Prihvaćanje s ljubavlju, interes za osobu i njezin problem, iskazana toplina i povjerenje u razgovoru, nedramatiziranje same stvari mnogo više pomaže nego samo uvjeravanje i tumačenje kako nadvladati manu masturbacije. Sama činjenica masturbiranja osobu pogađa i baca u obeshrabrenje i malodušnost. Stoga joj je potrebna potpo-

²¹ Usp. I. Fuček, nav. dj., str. 120—137; Š. Šipić, nav. dj., str. 84; G. Piana, nav. dj., str. 328—334; G. Durand, nav. dj., str. 229—233; A. Plé, nav. dj., str. 37—47; L. Rossi, *La masturbazione come problema...*, nav. dj., str. 125—132; B. Häring, *La legge di Cristo*, nav. dj., str. 357—360; G. Gatti, *Morale sessuale educazione dell'amore*, Torino, 1979, str. 127—131.

²² Usp. I. Fuček, nav. dj., str. 130—132; L. Rossi, *Masturbazione*, nav. dj., str. 581—582; G. Perico, nav. dj., str. 106—108; Š. Šipić, nav. dj., str. 84; Gallieri—Frighi, *Il problema della masturbazione*, u *Sessuologia* 3 (1964) str. 92.

²³ Usp. I. Fuček, nav. dj., str. 128—129; E. Kennedy, *Handbuch der Sexualberatung*, Graz, 1979, str. 131—138; G. Piana, nav. dj., str. 334—335.

ra, razumijevanje, ohrabrenje, podrška. Jako je teško vedro i smireno razgovarati s mladima o ljubavi, seksualnosti i seksualnim poteškoćama. Po srijedi je često puta neznanje, sram, stid, manjak hrabrosti. A to je nužno. Nužno je uspostaviti otvoren i povjerljiv dijalog o ovim stvarnostima. Treba se čuvati dociranja, monologa, upornog uvjeravanja. Potrebno je dati osobi mogućnost vremena i načina da govori o svome problemu, znati je s pažnjom slušati i saslušati, nastojati se u njezinu situaciju uživjeti s mnogo poštovanja i diskrecije. Kada se stvori međusobno povjerenje i otvorenost, problem je na pola riješen. Osoba mora osjetiti da se shvaća, prihvaća i stvarno joj se nastoji pomoći.

Osoba se ne smije nikada osuđivati, niti opterećivati dramtizirajući stvar. Treba se čuvati rigorizma i objektivizma te maksimalno uvažavati sve subjektivne faktore. Nikada ne razvijati osjećaj grešnosti niti ukazivati samo na zabrane i negativne motivacije. To bi već unaprijed bilo deplasirano, osuđeno na neuspjeh. Potrebno je, naprotiv, prihvatiti osobu kakva jest, u njezinoj situaciji i na njezinu putu do svetosti, respektirati je u svim dimenzijama, pomažući joj.

Za takav razgovor i pristup, otvoren i pun povjerenja, potrebno je da je odgojitelj (svećenik) sam zrela osoba kadra vedro i smireno suočiti se s ovom tematikom i stvarno pružiti pomoć. Mora stvoriti prijateljstvo s penitentom i u tom ozračju rješavati problem samozadovoljavanja. Ako se osoba stvarno voli i ako ona tu ljubav osjeća, onda joj se može lakše pomoći.

d. Masturbacija se najbolje nadvlada kad se *uoče njezini uzroci* i kad se od njih samih počne odgojno i pastoralno djelovati. Odgojitelj ne smije svoju pažnju i interes svratiti toliko na sam fenomen, na činjenicu i simptom, već nadasve na uzroke masturbacije. Pažnja se ne smije koncentrirati na materijalnost i izvanjskost čina, već se mora usredotočiti na samu osobu i njezinu nutrinu, na uzroke zbog kojih dolazi do samozadovoljavanja. Uzroci mogu biti u psihofizičkoj nestabilnosti osobe, u njezinoj nezrelosti, u navici, u lošem odgoju, u nedostatku interesa za druge stvari, u raznim frustracijama, u nervozi, umoru, napetostima, osamljenosti, u izvanjskim erotičkim izazovima i poticajima, itd. Osobi treba pomoći da sama uoči motive i uzroke masturbacije; onda će je lakše nadvladati.

U tome duhu govori i vatikanska uputa o odgoju za svećenički celibat: »Nastojanog odgojitelja trebaju biti usmjerena prema uzrocima umjesto direktnog suočavanja s problemom. Samo je na taj način moguće promicati efikasni razvoj mladenačkih nagona, tj. nutarnje sazrijevanje koje vodi gospodarenju instiktima... Dobar uspjeh ovog načina (odgoja) ovisit će, kao uvijek, o poznavanju pravih uzroka problema. Ovo ostaje glavni cilj i zadaća osobnog odgoja kandidata.«²⁴

e. Budući da je masturbacija najuže povezana s egoizmom, zatvorenošću osobe u samu sebe i svoj mali svijet, s bolesnom sebičnom ljubavlju, je-

²⁴ Kongregacija za katolički odgoj, *La guida alla formazione per il celibato sacerdotale*, br. 63.

dan je od najboljih lijekova protiv toga zla *altruizam i otvorenost osobe drugima*.²⁵ Osobi treba pomoći da se što lakše i više otvori Bogu, drugima, zajednici, ambijentu u kojem živi. Treba je poticati na velikodušnu i djelotvornu ljubav prema drugima, na nesebično zalaganje za dobro, na angažman i ideale, na rast u dobru. Treba je poticati da se ozbiljno priprema za uzajamnu bračnu ljubav, da se žrtvuje za druge, da živi što bolje svoju društvenost, da se odriče sebe i svojih interesa u korist drugih i zajedničkog dobra. Ako to uspije onda će se lakše odreći i svog samoužitka, jer će u njemu vidjeti izraz vlastitog poraza, egoizma i robovanja. Toliko će brže i bolje riješiti svoj problem samozadovoljavanja koliko se više i brže osposobi u djelotvornoj ljubavi za druge. Osoba treba otkriti svoju vlastitu vrijednost i dostojanstvo; to će joj pomoći da nadvlada masturbaciju. U tome smislu treba uvijek naglašavati mogućnost pobjede te mane, ako se osoba istinski za to zalaže i angažira.

f. Dobra preventivna pomoć s obzirom na masturbaciju svakako je *adekvatan seksualni odgoj*. Mlade osobe valja na vrijeme razborito i dobro poučiti o svemu što se odnosi na seksualnost, o njezinoj naravi, značenju, svrsi, mehanizmima, urednom življenju, čistoći, zloupotrebama, neredima i grijesima. Potrebno je pomoći mladima da se pravilno razvijaju s obzirom na seksualnost, tj. da je učine faktorom osobnog rasta, otvaranja i dijaloga s drugima u pravoj ljubavi. Treba ukazati da masturbatorska navika može blokirati pravu ljubav u njezinu razvoju i prema tome biti štetna za cijeli budući život, pa i u braku. Treba da mladi dobro shvate da je seksualnost u službi ljubavi i života, da se ispravno živi jedino u braku, da se manipulacija i poigravanje s njom grdno osvećuju. Seksualnost treba živjeti smireno i vedro pred Bogom, samim sabom i drugima u njezinu značenju, razvoju, padovima, popravcima. Mlade treba dobro i jasno poučiti da znaju dobro razlikovati npr. spontanu od hotimične polucije, da na planu seksualnosti nije uvijek i sve teški grijeh, da sve poduzmu i čine da žive čisto, da seksualni grijesi nisu jedini i najteži, itd.

Odgojiteljima mladih veoma će dobro doći neke preporuke njemačkog episkopata upravljene svećenicima: »Treba da imaju pred očima... da je teološki pogrešno grijeh nečistoće promatrati kao najteži; da... seksualne zablude mladih često proizlaze iz čudorednih i fizičkih poteškoća i iz okolnosti kojima oni nisu gospodari; da je oskudna pastoralna mudrost i znak pomanjkanja zrelosti ako se za taj grijeh pokazuje interes nepovjerenja. Prije svega treba nas zanimati da se borba za čistoću ugardi u cjelokupan proces sazrijevanja osobnosti i u osobno darivanje Bogu: samo se na taj način pruža vrijedna pomoć.«²⁶

Dobar seksualni odgoj uključuje odgoj za čistoću. Mladima valja dobro protumačiti što je krepost čistoće. Ona nije u prvom redu i samo uzdržljivost od seksualne aktivnosti, već nadasve slobodan izbor većih vrijednosti, uredno življenje vlastite seksualnosti, izraz ljubavi prema Bogu,

²⁵ Usp. B. Strätling, *Etica ed educazione sessuale*, Francavilla al Mare, 1973, str. 118—125; B. Häring, *Shalom — Pace*, Roma, 1972, str. 363—369; A. Hortelano, nav. dj., str. 144—146.

²⁶ Tekst navodi I. Fuček, nav. dj., str. 109; Usp. L. Rossi, *Masturbazione*, nav. dj., str. 581—582.

sebi i drugima. Potrebno je naglašavati da je moguće čisto živjeti, makar je to teško. Čistoća je lijepa, vrijedna, zanosna krepost. Ona ima svoje stupnjeve, sinonim je prave ljubavi i znak i dokaz gospodarenja sobom. Treba nastojati živjeti čisto, poslije svakog čina masturbacije odmah se pokajati i ne sustati u borbi. Kada osoba uvidi svu vrijednost i ljepotu čistoće i prihvati da je istinski živi, problem će masturbacije nestati.

g. Fenomen samozadovoljavanja se ne smije nikad i nikako promatrati izolirano, već u kontekstu cjelokupnog života i ponašanja osobe. Poteškoće na ovome planu povezane su najčešće s tolikim drugim poteškoćama i problemima koje osoba u sebi nosi i proživljava. Mladenačka masturbacija je najuže povezana s cjelokupnim razvojem i stanjem mlade osobe. Ona je usredotočena na sebe, još nije otvorena drugima; stoga i svoju seksualnost najčešće živi u obliku autoerotizma. Za mnoge je to period prijelaza na zrelo življenje seksualnosti i života, na heterocentriзам u ljubavi i braku. Budući da se radi o prijelaznoj fazi, onda mladima treba pomoći da nadvladaju svoje egocentrično ponašanje, da ne ostanu u njemu. Ovaj mladenački opći i posebno seksualni egocentriзам često je izraz osobne bojažljivosti pred drugima, posebno pred drugim spolom. Mladić treba smoci snage izići iz sebe i svog zatvorenog svijeta i otvoriti se drugima. Osoba će lakše nadvladati masturbaciju ako se istinski zalaže da raste u dobru u svim sferama svog života. U ovome duhu govori i dokument *Persona humana*: »Valja voditi računa o cjelokupnom redovitom ponašanju nekog čovjeka, ne samo u pogledu djelotvorne ljubavi i pravde, već i s obzirom na njegova nastojanja u pogledu naročite zapovijedi čistoće« (PH 9).

Moralni sud i savjet treba izreći vodeći računa o razvoju mlade osobe, razvoju koji je označen mnogim faktorima: biološkim, psihološkim, moralnim, društvenim. Različito je stanje kod mlade osobe i kod odrasle. Prva, općenito gledajući, treba biti blaže suđena i u razgovoru s njom moramo biti više odgojno usmjereni.

Masturbacija odraslih osoba može biti znak preostale navike kojoj još uvijek robuju, simptom određenih promašaja, problema i poteškoća. Ako se radi o osobama koje se iskreno i velikodušno trude da to nadvladaju i zbog toga trpe, onda subjektivno ne mora biti teški grijeh, uvijek i svaki put. Takvu masturbaciju treba gledati kao odraz nečega što je u osobi problematično i neriješeno. Takve osobe trebaju prihvatiti ono što ne može biti izliječeno i istodobno još više težiti većoj zrelosti, velikodušnosti i zalaganju na svim životnim područjima. U tom duhu mora postupati i isповjednik.²⁷

h. Osoba će tim brže i efikasnije nadvladati manu masturbacije, odnosno neće u to zlo upasti, ako upotrebljava prikladna naravna i nadnaravna sredstva koja pomažu da se živi čisto. To uči i *Persona humana*: »Poglavito dakle valja vidjeti da li su upotrebljena neophodna naravna i nadnaravna sredstva koja kršćanska ascetika uvijek preporuča u cilju savladavanja strasti i napredovanja u kreposti« (PH 9).

²⁷ Usp. B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo*, nav. dj., str. 676—677.

Naravna su sredstva koja promiču život u čistoći između ostalih: umjerenost u hrani; budnost s obzirom na osjetila, osobito treba paziti što se čita, gleda, sluša; dobra higijena; zdrav sport; jačanje volje; izbjegavanje grešnih prigoda; upornost i ustrajnost u borbi; razni interesi i hobbyji; mladenačke inicijative i velikodušna zalaganja; normalan život i ophođenje s osobama drugoga spola; izbjegavanje porno-erotiziranih situacija, društva, ilustracija, štiva i ambijenta koji potiču na masturbaciju; gospodarenje sobom pomoću zdrave askeze; usmjerenost prema stabilnom bračnom životu; otvaranje drugima, angažman, altruizam, velikodušnost, zalaganje u dužnostima, poštivnost, itd.

Nadnaravna sredstva su između ostalih: nadahnjivati se na evanđeoskim idealima, molitva, sakramentalni život, duhovno savjetovanje, sabranost pred Bogom, ozbiljno i trijezno razmišljanje i razmatranje, angažman u apostolatu, itd. Sva ta sredstva služe ne da se problem magično riješi, već da se osoba ojača u idealima, u volji i odlučnoj borbi za čisto življenje.

Odgovitelj i ispovijednik trebaju vidjeti da li se osoba istinski zalaže i trudi da nadvlada masturbaciju ili ne, da li se angažira u upotrebi spomenutih sredstava i u velikodušnoj djelotvornoj ljubavi i sluzenju drugima, ili je zatvorena sama u sebe i nije joj nimalo stalo do nadvladavanja masturbacije. U prvom slučaju će je vedro i optimistički ohrabriti, u drugom će je na lijep i zgodan način upozoriti na opasnosti koje joj prijete te joj pomoći da se trgne iz takvog stanja.

i. Što se tiče *pristupa sakramentima* ispovijedi i pričesti kad se radi o masturbaciji, treba se držati općih smjernica o tim sakramentima kao i kad se radi o grešnosti na drugim područjima. Svakako, upadanje u manu samozadovoljavanja ne smije odvratiti osobu od tih sakramenata, niti učiniti da oni postanu puki formalizam.²⁸

Ispovjed je, kao i drugi sakramenti, susret s Kristom, neizmjerljivo dobrim i milosrdnim. Kristovo praštanje ne ovisi o grešnosti pokornika nego o iskrenosti kojom on traži oprostjenje. Stoga svatko ima pravo i treba pristupiti k tom sakramentu, ako se iskreno kaje i traži oprostjenje, pa makar ne znam koliko puta počinio samoblud ili sigurno predviđao da će to ponovo učiniti. Ta ga mana ne smije udaljiti od sakramenta pomirenja. Svećenik u ispovijedi ne smije dramatizirati stvar već treba postupiti razborito. Treba penitenta poticati na neprestanu borbu i hrabriti ga da ne sustane. Pospješivat će kod penitenta iskrenost pred Bogom i samim sobom, što puno pomaže svladavanju mane samozadovoljavanja. Upozorit će ga da izbjegava grešne prigode, da se samosvladava i sobom gospodari koliko više može. Vodit će računa o stupnjevitosti u postizanju uspjeha i pobjede. Ukazat će na svu negativnost grijeha, ali će istodobno penitenta s ljubavlju i toplinom prihvatiti i shvatiti. Neće umanjivati grešnost da ne bi penitenta potaknuo na laksizam. Neće toliko gledati na sami čin masturbacije koliko na opće ponašanje i život osobe kao

²⁸ Usp. L. Rossi, *La masturbazione come problema...*, nav. dj., str. 133—139; Isti, *Molte confessioni e poca penitenza*, u *Settimana del Clero* 12 (1968) str. 5; Isti, *Morale familiare*, Bologna, 1969, str. 85—87; I. Fuček, nav. dj., str. 132—137; S. Šipić, nav. dj., str. 85.

i na uzroke masturbacije. Preporučit će redovito ispovijedanje i redovitog ispovijednika koji će penitenta savjetovati i duhovno voditi. Naglašavat će mogućnost pobjede i vrijednost čistoće. Neće biti znatizeljan i pokazivati osobiti interes za ovaj grijeh, itd.

Grijesi masturbacije ne smiju udaljavati osobu ni od svete pričesti. Dakako, prije pričesti će dotični pristupiti k sakramentu pokore ako mu savjest predbacuje da je teško sagriješio. Ako u iskrenom ispitu savjesti dotični nije siguran da je teško sagriješio zbog olakšavajućih okolnosti, nije ni potrebno da se prije pričesti ispovijedi, iako je dobro da to učini, ukoliko mu je zgodno. Dovoljno je da se u tom slučaju iskreno pokaje.

S obzirom na primanje svete pričesti dobro se je držati upute njemačkog episkopata: »Od presudne je važnosti poticati mlade kršćane koji su sagriješili, ali su odlučili popraviti se, da sudjeluju u svetoj Euharistiji. Veoma često ne može se sa sigurnošću utvrditi da je u nekoj seksualnoj zabludi počinjen težak grijeh. Stoga duhovni upravitelji treba da mlade odgajaju na slijedeći način: 'Ako sam učinio smrtna grijeh, odmah ću pristupiti sakramentu ispovijedi, ali ako nije sa sigurnošću utvrđeno da sam smrtno sagriješio, pokajat ću se za svoj grijeh i primit ću svetu pričest u slijedećoj Misi u kojoj ću sudjelovati'. Ali i u tom slučaju mladima se savjetuje da te grijehe iskreno ispovijede, makar neće odmah pristupiti sakramentu ispovijedi. Takva optužba (ako i nije nužna) važna je zbog toga da se obnovi angažman u borbi i dade prava vrijednost sakramentalnoj milosti u ispovijedi iz pobožnosti, a osim toga, daje mogućnost duhovnog vodstva, koje je toliko potrebno. Tim načinom nije opasnost da dovodimo mlade da minimaliziraju grijehe protiv čistoće. S druge strane, daje im se pomoć da nakon jednog pada ne nastave griješiti, vjerujući da se moraju ispovijediti prije negoli pristupe pričesti.«²⁹

U ovom duhu danas postupaju gotovo svi moralisti, odgojitelji i ispovjednici, budući da je u ovim smjernicama nađena prava mjera te se ne upada u opasnost objektivizma i rigorizma niti opasnost subjektivizma i laksizma, već se osobama stvarno pomaže u rješavanju njihovih problema i vedrom življenju kršćanske vjere.

MORAL-PASTORAL APPROACH TO MASTURBATION

Summary

The objective immorality of masturbation lies in the fact that it is against the purpose of human sexuality. Viewing masturbation objectively it is a grave moral disorder, while viewing it subjectively it doesn't always have to be a grave sin, because of various circumstances and conditions of the subject. Persons who practice masturbation need to be helped in solving that problem successfully. It is necessary to perceive the differences and causes, as well as being instructed adequately through sexual education all the means which help and promote the virtue of cleanliness.

²⁹ J. Stangl, *Pedagogia sessuale e pastorale giovanile*, u *Atteggiamenti Sociali*, maggio 1965, str. 387 (Tekst donosi I. Fuček, nav. dj., str. 109—110).